

KÜLÖNÖS ZENEBONA

A fiatalember éjjel tizenkettőkor indult el gyalogszerrel vendéglátó ismerősétől, hogy fél kettőre eljuthasson a második faluba, ott vonatra szállhasson, s idejében munkahelyén lehessen. Vasárnapról hétfőre virradó éjjel. Az ég tiszta volt, nem kellett attól tartania, hogy megázik. A körülötte elterülő mozdulatlanságot csak a óirkáló szellő bolygatta néha, meg-meglegyintve arcát.

Az út, melyen haladnia kellett, nem volt köves, csak amolyan egyszerű kocsitűt. A kéthetes szárazság miatt vastagon lepte a por, úgyhogy bokáig süppedtek bele a lábak. A fiatalember ezért levetette cipőjét, harisnyáját, vállára akasztotta, s nadrágját is felgyúrte, hogy kímélje. Majd megmossa a lábát az állomás melletti kútnál, ha odaér.

Így vágott neki az útnak az éjszakai csendben, mert a faluban már aludtak az emberek, a kutyák nem ugattak, s legfeljebb egy-egy nesztelenül átsikló bagoly rikoltott néha. A csillagok is mintha elálmosodtak volna, mert csak hunyorogtak a fekete kupolás égbolton.

Lehet, hogy a fiatalembert felizgatta a nagy csésze feketekávé, amelyet ismerősei, mindenre gondolva, az induláskor beletukmáltak, de valahogy túl nagynak érezte a csendet, és túl mélynek az éjszakát. Bár izmos, erős fiatalember volt, s nem félt, a ránehezülő némaságot most mégis nyugtalanítósnak találta. Jobb szerette volna, ha az elhagyott község irányából kiadós kutyaugatás kíséri, ha előlről békésen döcögő szekér közeledik, ha lovakhoz szóló megnyugtató emberi hangot hall, s fölötte szikrázva égnek a bakacsinnal bevont égbolt pirinyó lámpái.

Ebben a különös hangulatban taposta mezítláb a lisztszerű port, mely mélyebben még őrzött valamit a napközben beszívott melegből.

A község, ahová igyekezett, vagy nyolc kilométerre esett ismerősei lakóhelyétől.

Elhagyhatta a fülutat, mikor váratlanul különös hangok ütötték meg a fülét. Nem tartósan, csak pillanatokra, időnként visszatérve, megismétlődve, mint mikor hárfába kap a szél, és megszólaltatja.

A hangok az előtte levő falu irányából jöttek, s azért hatottak reá különösen, mert nem voltak természetesek. Mintha örültek orgiájából kapott volna el időnként az érkező szellővel egy-egy hangfoszlányt. Zűrzavaros, zagyva dalolást, emberi bögésbe fúló énekszót — hegedű, tambura, nagybögő egymásba hasító kakofóniáját.

A fiatalember megállt, s a rejtélyes hangok irányába nézett. De egyetlen fénypontot se látott a sötétben. Az éjszaka feketén folyt

körülötte össze. Bárhogy is törte a fejét, nem tudott rájönni, honnan eredhetnek a hangok, hol tarthatják a pokoli orgiát.

Abban a föltevésben, hogy talán mégiscsak az érzékek káprázata az egész, fölizgatott képzelete és idegei cirkos játék, folytatta útját, s egy ideig valóban nem hallott semmit. A közvetítés megszűnt, megszakadt, csak a csend hullámozott körülötte, szinte tapinthatóan.

Már-már megnyugodott, mikor az arcát meglegyintő szellő ismét az iménti zűrzavaros hangokat hozta feléje a sötétségbe merült faluból, illetve az útjába eső régi, elhagyott temető irányából.

Mint művelt, iskolázott fiatalember, nem volt babonás, a halottakat végképp halottaknak tekintette, képtelenségnek tartva, hogy sírjukból visszajárhatnak, vagy éppenséggel bomlott orgiát ülhetnek a temetőben, s mégis, hogy a különös hangoknak nem tudta elfogadható magyarázatát adni, erőt vett rajta valami elődeitől örökölt babonás félelem, mikor arra gondolt, hogy így állapotban a régi, avas csontokat őrző temető mellett kell elhaladnia.

Félelemérzése még csak fokozódott, midőn az örült orgia hangjai — megerősödve — megisméltődtek, mintha közelebb került volna forrásukhoz.

Hogy viszolygó érzésétől szabaduljon, értelmét szegezte ellene. Hátha nem is igaz az egész, hátha csak álmodja. Hiszen máskor is megtörtént, hogy a polipkarjaival ráfonódó álom megkínozta, s egy-egy helyzetet oly érzékletesen élt át, mintha igaz volna.

Hogy ébrenlétét ellenőrizze, sorra vette aznapi élményeit, hajnali megérkezésétől kezdve elbúcsúzásáig. Mivel mindenre pontosan emlékezett, nem kételkedhetett többé, hogy ébren van, s nem álomképázat űz vele játékot.

De ha így van, a zűrzavaros orgia folyton erősödő hangjaival mint tényleg létezőekkel kellett számolnia. Noha semmi magyarázatukat sem tudta adni, csak azt, amit a józan értelemtől elvetett babonás hiedelem tartogatott, hogy a rejtélyes hangok forrása a faluszéli elhagyott temető.

Útját folytatva, egy több száz méter hosszú, vén ákácson kellett áthaladnia, ami kikezdett bátorságát még inkább próbára tette. Ezért meggyorsította lépteit, hogy mielőbb kiérjen.

Míg az ákácok közt járt, a zűrzavaros hangfoszlányokat gyöngében vagy egyáltalában nem hallotta. Bizonyára azért, mert a csavargó szellőt felfogták a dús lombú fák vagy eltérítették. De amint kijutott a szabadba, a rejtélyes zenebona egyre hangosabb lett, természetellenes volta még észrevehetőbb. Mintha csak örültek zsinatja tartott volna ének- és hangversenyt. Úgy keveredtek benne, bomlott összevisszaságban, bőgés, üvöltés, nyekergés, cincogás, túlkölés, zsíros nagybőgő-brummogás. Időnként aztán mintha asztalra csapott volna a Csend, az orgiázók hirtelen elhallgattak.

Ebben a látomásszerűségtől is felfokozott rossz érzésben ért a fiatalember a falu végén levő temető sarkához. Ott befordult, a félig bedőlt téglakerítés mellett folytatta útját.

Noha a veszett orgia fészkének a közelében kellett lennie, mivel egy idő óta csend volt, helyét nem tudta megállapítani. Feltűnt neki azonban, hogy odébb lobogó tüztől származó táncoló fény vetődik ki az éjszakába. A sarokra érve, megtalálta forrását. A nyílt tűz a saroképület tágas, hodályszerű helyiségének betonpadlóján lobogott. Előtte egy tömzsi, nagyfarú, kurtaréklis, kurtaszoknyás asszony forgatott valamit nyárson. Odébb: hosszú, fehér, x-lábú asztalnál duhajon dözsölő tarka társaság ült, könyökölve, asztalra dőlve, rátehenkedve, gesztikulálva. Férfiak és nők, jócskán elázott állapotban, fittyet hányva minden társadalmi illemnek. Egy-egy nő combtővig felgyűrt ruhában, meztelen bájait tapogató férfitartnere ölében, a lobogó tűz fényében középkori nagy, barbár tivornyák képét idézve, vörös és véres lángolásban. A leöntött tarka abroszon borosüvegek, üres vagy aligtelelt poharak, ételmaradékok, szennyes tányérok, mocskos evőeszközök. A muzsikuskok a tivornyzóknál még rosszabb állapotban. Némelyik anynyira elázott, hogy a szünet alatt elterülve hevert a betonpadlón. Míg az orgiázó társaság valamelyik vezérszemélyisége borgőzös hangján rájuk nem dörrent, zeneszerszámaikhoz parancsolva őket. Ilyenkor mintha tébolyultak adtak volna koncertet. Összevissza nyekeregtek, túlkölte, dudáltak, bögtek, rémes kakofóniában.

A fiatalember a kitért szárnyas ajtó küszöbéről nézte a szélesen lobogó tűz vörös fényétől megvilágított és jelenetszerűen ható dözsölő társaságot.

A tivornyzók azonban észrevették, és összevissza kiabálva, asztalukhoz hívták. Mikor erre nem mutatott hajlandóságot, egyikük, egy magas, torzonborz, fekete üstökű Herkules fölállt, csöppet tántorogva odament hozzá, megragadta, s a hodályba penderítette, úgyhogy majdnem belerepült a tűzbe.

Utána erőszakkal asztalukhoz ültették, kényszerítették, hogy velük poharazzon, s velük böggjön, ordítozzék. Majd ott termett egy kipirult, fekete sátoros hajú, karcsú szépség, ölébe huppant, karjával átölelte, feszülő keblét hozzászorította, s ragyogó fekete szemével perzselően nézett reá. Azután csak arra emlékezett, hogy valami kemény tárgy homlokához vágódott.

Virradt, mikor a hajnali hűvösségtől dideregve magához tért. Ott feküdt a saroképület előtti közben, agya kábult volt, homloka fájt, ahogy hozzáért kezével, ujjai száradt vérosomón akadtak meg. Ekkor eszébe jutott, hogy valamit hozzáváltak.

Nagy nehezen feltápáskodott, s amennyire fájdalmai engedték, leporolta ruháját. Mert azt is gyalázatosan ellátták, amikor talán végighúzták a betonpadlón, mielőtt kivitték, s a keskeny utcaközbe lökték, hogy ne legyen reggel a járókelek szeme előtt.

Tehetetlen dühvel nézte a hátával temetőre támaszkodó saroképületet, ahol az éjszaka oly csúnyán elbántak vele, mert a gázságot nem volt kitől számon kérnie. A nagy, szárnyas ajtó be volt csukva, lakattal lezárt átdobott vaspánt fogta keményen, azt a színezetet kelte, mintha a nagy, elhagyott hodályban az éjszaka nem tivornyzott volna senki, s az egész csupán egy lidércnyomásos álom volt.

FÜSTÖLGŐ GYERTYÁK

Égnek, lobognak, füstölögnek. Halottak napján, halottaimnak állítva. Hosszúkás, kúp alakú lángjukkal magasra nyúlva, nyelvüket öltögetve. Mintha azoknak lelke nyújtózkodnék bennük, akiknek emlékezetére gyújtottam. Mert nekem ők most is élnek. Különösen ilyenkor, halottak napján. Évközben többször megfedekezem róluk, elhanyagolom emléküket. De ezen a napon, büntudatosan, megidézem őket. S ők eljönnek. Didergő szellemkezüket az emlékezetükre gyújtott gyertyák lángja fölé tartva és melengetve.

Ottlétüket a lángok lobogásán, nyújtózkodásán mérem. Életrövidülésüket egyre hosszabbra váló lélegzetvételükön.

Megszakításokkal, délután kettőtől hatig figyelem a gyertyákat. Ahogy mind lejjebb égnek, mind hosszabb, kormot eresztőbb lesz a kanócuk. S ahogy lassan elfogy az életük, lélegzetük. Apámé, anyámé, testvéreimé, hozzám tartozóimé. Akiknek a gyertyákat állítottam. Tizenhármuknak csak négyet — hasít belém a vád. — Még akkor sem jut valamennyiüknek, ha megfelezem, megharmadolom. Hogy is tehettem ilyet, hogy is lehettem ily szívtelen?

Szinte látom, mint nyomakodnak a lobogó lángok közelébe, hogy didergő kezüket, föléjük tartva, megmelegítsék. Az évnek legalább ezen az egyetlen napján. Mialatt a tizenharmadik, sóvárogva, ott áll a hátuk mögött, mert neki nem jutott semmi, ő csöpp meleget sem vihet magával a világűr dermesztő hidegségébe. Mint ahogy nem vihetnek azok sem, akik, íme, egyszerre csapatostól tolonganak elő a ködhomályból, mert távolból odacsalta őket a gyertya merengő lobogása.

Néhai jóbarátaim, jóismerőseim ezek, akiknek egyetlen gyertyát sem állítottam, noha senkijük, s tőlem úgy várták. S nekem csak most jutottak eszembe. Hogy fájhatott nekik hűtlenségem!

Elfordulok és visszamegyek szobámba. Nem akarok a lobogó gyertyákra tekinteni, melyeket oly sóvárogva néznek azok, akikről még ezen a napon, az ő napjukon is, megfedekeztem.

Csak akkor térek vissza, mikor a gyertyák már csonkig égtek, néhány vergődő szívlobbanással az utolsó kanóca is eldől, és belefullad a köréje olvadt parafintócsába.

Az előszoba, ahol nemrég négy haldokló gyertya lobbant utolsót, elsötétedik, jelezve, hogy a halottak napjának vége, s a tártalan bolyongásra számkivetett lelkek újra szétszédedtek.

A két írást Szirmai Károly hagyatékában találtuk. Mindkettő már megjelent kötetben — az első az *Örvényben*, a második a *Muzsikáló messzeségben* —, de az általunk közölt kéziratok szövege nem teljesen azonos a könyvekben olvasható szöveggel, így bizonyára hasznos összevetésre nyújtanak lehetőséget az irodalomtörténészek számára.